

Mahir CAVADLI

AMEA Folklor İnstitutu

E-mail: mahcavadli@gmail.com

<https://doi.org/10.59849/2309-7949.2023.3.39>

“KİTABİ-DƏDƏ QORQUD”UN HEYDƏR ƏLİYEV UCALIĞI

Acar sözlər: dastan, milli, irs, mədəniyyət, dəyər.

SUMMARY

HAYDAR ALIYEV EXCELLENCE OF "KITABI-DADE GORGUD"

In the article, the scope and importance of the work done was analyzed based on the Decree of the President of the Republic of Azerbaijan Heydar Aliyev dated April 20, 1997, about the 1300th anniversary of the "KITABI-DADE GORGUD" epic, and the speeches of the commission created in connection with the implementation of the Decree. The national leader's high value to the national-heritage values was brought into consideration with accurate research, and the question of the belonging of this ancient folklore example to the Azerbaijani people was touched upon.

Initiatives to organize jubilee events at the highest level and intensive work in this direction are conveyed to the reader with a wide interpretation of quotes, ideas and discussions from the speeches of the great leader and are strengthened in the memory. It is especially emphasized that the saga, which is one of the oldest heritage values of the Oghuz Turks, is a worthy contribution to the treasure of world culture.

Key words: epic, national, heritage, culture, value.

РЕЗЮМЕ

ГАЙДАР АЛИЕВ ПРЕВОСХОДСТВО "КИТАБИ-ДАДЕ ГОРГУД"

В статье анализируются масштаб и значение проделанной работы на основании Указа Президента Азербайджанской Республики Гейдара Алиева от 20 апреля 1997 года о 1300-летию эпоса «КИТАБИ-ДАДЕ ГОРГУД», а также выступления комиссии, созданной в связи с выполнением Указа. Тщательным исследованием было учтено высокое значение общенационального лидера к ценностям национального наследия, затронут вопрос о принадлежности этого древнего фольклорного образца азербайджанскому народу.

Инициативы по организации юбилейных мероприятий на самом высоком уровне и интенсивная работа в этом направлении доносятся до читателя широкой интерпретацией цитат, идей и дискуссий из выступлений великого лидера и закрепляются в памяти. Особо подчеркивается, что сага, являющаяся одной из древнейших ценностей наследия тюрков-огузов, является достойным вкладом в сокровищницу мировой культуры.

Ключевые слова: эпос, национальное, наследие, культура, ценность.

Biz fəxr edirik ki, “Kitabi-Dədə Qorqud” kimi böyük tarixi abidəmiz var. Biz fəxr edirik ki, Dədə Qorqud övladlarıyıq. Biz fəxr edirik ki, Dədə Qorqud elində yaşayırıq. Biz fəxr edirik ki, “Kitabi-Dədə Qorqud” bütün türkdilli dövlətlərə mənsub olaraq, eyni zamanda və birinci növbədə Azərbaycan xalqına mənsubdur.

Fəxr edirik ki, biz “Kitabi-Dədə Qorqud”un sahibiyik, onu yaşadacağımız və gələcək nəsillərə daha da böyük töhfələrlə verəcəyik.

Ümummilli lider Heydər ƏLİYEV

Heydər Əliyevin iş prinsipinin ölçülü, sistemli, məhsuldar, konkret məqsədə və real nəticəyə hesablanmış olması onun uğurlarının başlıca meyarı idi. Xalqımızın milli mənəvi dəyərlərindən olan “Kitabi-Dədə Qorqud” dastanının 1300 illik yubileyinin təntənəli şəkildə keçirilməsi ilə rəsmi sənədlər və çıxışları dahi rəhbərin iş prinsipinin xarakterik cəhətlərini göstərən zəngin tarixi mənbələrdir. Ümummilli liderin “Dədə Qorqud” dastanı haqqında təşəbbüs və söylərini Azərbaycan milli-mənəvi irsinin qorunmasında böyük fədakarlıq kimi qiymətləndirmək olar. Mənfur qonşularımızın çirkin və oğru niyyətlərindən başqa, tarixi kökləri ilə xalqımıza bağlı olan bəzi türkdilli, habelə islam ölkələrinin qədim mədəniyyət nümunələrimizə şərik çıxmaq meylləri bütün dövrlərdə olub və elmi nöqtəyi-nəzərdən ortaq mənəvi irsə malik millətlərdə bu proses müəyyən amillər təsdiqini tapanaqədək təbii görünür. Bu mənada, “Dədə Qorqud” dastanının Azərbaycan xalqına məxsus olması artıq heç kimdə şübhə doğurmur. Çünki Drezden kitabxanasında nadir nüsxəsi aşkar olunduqdan sonra da mübahisələrin bitmədiyi bu tarixi salnamənin 1300 illik yubileyinin miqyası o qədər geniş, mahiyyəti və məzmunu o dərəcədə zəngin idi ki, “Dədə Qorqud”un Azərbaycan xalqının milli sərvəti olduğu nəinki bütün dünyaya bəyan edildi, hətta bu dastana sahib çıxmaq istəyən bəzi dövlətlərin başçıları, görkəmli ailələri bu maraqlı tədbirdə iştirakları və çıxışları ilə bunu alqışladılar da! Nüfuzlu beynəlxalq elmi mərkəzlər və araşdırmaçılar diskusiyalara qoşularaq bu həqiqəti öz imzaları, məruzələri, monoqrafiya və kitabları, məqalə və tədqiqatları ilə təsdiqlədilər. Bu gün AMEA Folklor İnstitutunun bu adda şöbəsi fəaliyyət göstərir və beynəlxalq səviyyəli “Dədə Qorqud” jurnalı öz səhifələrində maraqlı elmi təhqiqatlarla oxucuların görüşünə gəlir. Bu barədə çox deyilib, çox yazılıb, yubileyin keçirilməsi mahiyyət etibarını ilə mötəbər elmi dairələr tərəfindən geniş müzakirə və ətraflı şəkildə şərh olunub.

Maraqlı görünən məsələlərdən biri də 1997-ci ilin aprelində “Dədə Qorqud” dastanının 1300 illik yubileyi ilə bağlı fərmandan 2000-ci il tədbirin keçirilməsi və bu məqsədlə təşkil olunmuş komissiyanın yekun yığıncağımadək olan dövrün mürəkkəbliyi və bu dövrdə işlərin çoxluğuna baxmayaraq, Heydər Əliyevin birbaşa rəhbərliyi ilə aparılan müzakirələrdir. Ümumiyyətlə, 90-cı illərin sonunadək ölkədə müəyyən xarici qüvvələrin təsiri ilə daxilə çaxnaşma, xaos yaratmaq meylləri hələ səngiməmişdi. Ermənistan-rus birləşmələrinin torpaqlarımıza təcavüzü və terrorla təhdidlər davam edirdi, 1995-ci il mart hadisələri ətrafında qızıqdırıcı təxribatlar təhlükəsi hələ tam ötməmişdi. Bütövlükdə dövrün reallıqları Azərbaycan cəmiyyətinin demokratik, hüquqi və sivil dövlət quruculuğu istiqamətində söylərinin birləşdirməsi vacibliyini ortalığa qoyurdu. Və gənc bir respublikanın rəhbəri kimi Heydər Əliyevin qayğıları başından aşırıdı. Belə bir vaxtda “Kitabi Dədə Qorqud”un yubileyinin təşəbbüsündə olmaq və onu ən yüksək səviyyədə ke-

çirmək təəccüblü görünürdü. Ancaq tarixi məqamdan lazımınca bəhrələnmək istəyi daha güclü idi.

20 aprel 1997-ci il tarixli Fərmanın preampulasında “Azərbaycan xalqının mühüm tarix və mədəniyyət qaynaqlarından biri olan” dastanın “Oğuz türklərinin tarixini” əks etdirdiyinə, “yüksək bəşəri ideallar tərənnümçüsü kimi dünya xalqlarının” mənəvi sərvətlər xəsinəsinə daxil olduğuna diqqət yetirilir və daha bir cümlə ilə isə (təkrar olsa da) “Azərbaycan xalqının bu möhtəşəm epik əsərinin dünya mədəniyyəti və ədəbiyyatı tarixində” xüsusi yer tutduğu, “bütün türk xalqlarının qədim və zəngin mədəniyyətinin təbliğinə” xidmət etdiyi nəzərə alınmaqla tədbirin layiqincə keçirilməsinin vacibliyi öz əksini tapır. Bu fərmanda yada düşməyən, vəzifə kimi qarşıya qoyulmayan, “Kitabi Dədə Qorqud”a yad nəzərlə yanaşanlara cavab olaraq deyilməyən nə isə qalıbmı?!.. Bu fərmandan sonra möhtəşəm mədəniyyət irsimizə kiminsə əl uzatmağa haqqı qalacaqmı?! Bütün bu və bu kimi sualların cavabı fərmanda, fərmandan irəli gələrək həyata keçirilən tədbirlərin mahiyyətində açıqlaması verilir!

Fərmanın icrası ilə bağlı 3 il ərzində keçirilən 6 iclasdan (20.04.1997, 16.02.1999, 8.04.1999, 11.03.2000, 9.04.2000, 14.04.2000) hər birində giriş və yekun nitqi söyləyən Heydər Əliyevin nə qədər təşəbbüskar, işgüzar, milli yaddaşa bağlı insan olduğu aydın görünür. Giriş və yekun nitqləri onu göstərir ki, müzakirələr təkcə komissiyanın iclaslarında deyil, həm də iclaslararası zaman kəsiklərində davam etmişdir. Bu çıxışların hər biri Azərbaycan mədəniyyətinin dünyaya tanıtılmasında tarixi əhəmiyyət daşıyır. Müzakirələr zamanı Heydər Əliyevin bu və ya digər məsələyə yanaşma tərzinin onun yüksək idarəçilik məharətindən irəli gəlir.

Yubileyə hazırlıq üzrə dövlət komissiyasının 8 aprel 1999-cu il tarixdə keçirilən iclasında Ümummilli lider tərəfindən təkcə tədbirin keçirilmə tarixi müəyyənləşdirilmir, həm də bunun səbəbi Heydər Əliyev tərəfindən izah olunur. “İyun ayının 14-də Azərbaycanda, Bakıda türkdilli dövlətlərin başçılarının ənənəvi zirvə görüşü olacaqdır. Bunu nəzərə alaraq, iyun ayının 15-də “Dədə-Qorqud” dastanının yubileyinin zirvə mərasimini keçirməyi qərara almışam. Güman edirəm, bu, çox yaxşı olacaqdır. Çünki qonaqların arasında türkdilli ölkələrin dövlət başçıları – prezidentləri də olacaq, onlar da, “Dədə-Qorqud” dastanının yubileyində iştirak edəcəklər. Mən onların hər biri ilə ayrılıqda danışmışam. Onlar “Dədə Qorqud” dastanının yubileyini öz xalqlarının da yubileyi kimi qəbul edirlər, ona görə də bu mərasimdə böyük məmnuniyyətlə iştirak etmək arzusunu bildirirlər”.

Ulu öndər “Dədə Qorqud” dastanını dünyanın nadir ədəbiyyat hadisəsi kimi görürdü, düşündüyü, qərara aldığı və olduğu kimi də dövlət başçılarına, türk dünyasının liderlərinə, bütövlükdə ədəbiyyatsevərlərə təqdim edirdi. O, yubiley tədbirindəki çıxışında demişdir:

“Bu gün Azərbaycan xalqı möhtəşəm “Kitabi Dədə Qorqud” eposunun 1300 illiyini böyük bayram kimi təntənə ilə qeyd edir. Bu yubiley bizim üçün, bütün türk dünyası üçün, bəşər mədəniyyəti üçün müstəsna əhəmiyyəti olan tarixi bir hadisədir. Bu, bizim tarixi köklərimizə, milli ənənə, milli mənəvi dəyərlərimizə,

mədəniyyətimizə, elmimizə, xalqımızın çox əsrlik tarixinə olan hörmət, ehtiram bayramıdır. Bu, bizim milli azadlığımızın, dövlət müstəqilliyimizin bayramıdır”.

Yubileyin möhtəşəm keçməsinin xoş ovqatı ilə söylənən bu sözlər, əlbəttə, hər birimizdə qürur hissi doğurur. Ancaq bu yubileyə üçillik hazırlıq mərhələsi daha çox sərt, tövsiyə xarakterli qızğın müzakirələrdə keçmişdi, ciddi tələblər fonunda narahatlıqlar bir məqsədə yönəldilmişdi.

Yubileyə iki ay qalmış baş tutan yığıncaqdakı yekun nitqində Heydər Əliyev tariximizi bugünkü və gələcək nəsillərə daha da geniş anlatmaq, millətimizin, xalqımızın milli-irsi dəyərlərini dünyaya nümayiş etdirmək məqsədi ilə yubileylərin keçirilməsini çox məqsədəuyğun hesab edirdi: “Bu faydanı nə faizlə, nə miqdarla, nə də çəki ilə ölçmək olar. Ancaq əgər bir ölçü olsaydı, demək olar ki, ən böyük ölçüyə malik faydalardır. 1947-ci ildə Nizami Gəncəvinin 800 illik yubileyi keçirildi. Xatırlayın, o vaxta qədər Azərbaycan xalqı Nizamini nə qədər tanıyırdı, yaxud dünya nə qədər tanıyırdı?”

Tədqiqatçılardan, alimlərdən, yazıçılardan və mədəniyyətlə, ədəbiyyatla məşğul olan adamlardan başqa, ölkəmizdə Nizami bu qədər tanınırdımı, xalqımız, insanlar Nizamının əsərlərini oxuyurdularmı? Dünya tanıyırdımı ki, Azərbaycanın Nizami Gəncəvi kimi böyük bir şairi, yazıçısı, mütəfəkkiri, filosofu, alimi var?”

Ümummilli lider İ.Nəsiminin 600, M.Füzulinin 500 illik yubileyinin keçirilməsini də bu mənada xalqın mədəniyyətinin və ədəbiyyatının dünyaya nümayiş etdirilməsi istiqamətində mühüm addım kimi qiymətləndirirdi. M.Füzulinin 500 illik yubileyində Gürcüstan Prezidentinin heyranlıqla dediyi: - “Baxın, Azərbaycan nə edir, Azərbaycan bütün türk dünyasını bura yığıbdır. Görün, türk dünyası nədən ibarətdir”, sözlərini xatırlayır və bu heyranlığı komissiya üzvlərinə xatırladır. O, bunları ona görə xatırladır ki, “...bu yubileylərin, o cümlədən “Kitabi-Dədə Qorqud” dastanının yubileyinin keçirilməsi ilə əlaqədar tədbirlərimizi anlamayanlar, yaxud da onu qəsdən anlamaq istəməyənlər” “...başa düşsünlər ki, biz bütün bunları millətimiz, xalqımız üçün, müstəqilliyimizi və tarixi keçmişi, köklərimizi bir daha sübut etmək üçün edirik. Bunlar lazımdır, şəraitimiz nə cür olur-olsun, bunları etmişik və bundan sonra da edəcəyik”.

İkinci Dünya Müharibəsindən sonra Nizamının yubileyinin keçirilməsi tarixindən bəhs edərək müqayisəli surətdə təhlil aparan ümummilli lider Azərbaycan elmi mühiti, ədəbiyyat nümayəndələri, ziyalıları qarşısında gələcək vəzifələri müəyyənləşdirirdi: “Biz indi müstəqil dövlətik. Müstəqil dövlət kimi xalqımızın milli köklərini, tarixini, qədim mədəniyyətini, böyüklüyünü öz vətəndaşlarımıza da, bütün dünyaya da göstərməliyik, təbliğ etməliyik”.

Bunun vacibliyini köklü şəkildə əsaslandırır: “Nəzərə alsaq ki, bizə düşmən olan bəzi ölkələr, xalqlar sübut etmək istəyirlər ki, “Azərbaycan xalqının dərin kökü, tarixi yoxdur”, erməni millətçiləri daim təbliğ edirlər ki, “bunlar köçəri xalqdır, onların heç keçmişi olmayıbdır”. Deməli, bizim də bunun əksini, yəni həqiqəti sübut etməyə borclu olduğumuzu anladır Heydər Əliyev.

Dahi rəhbər Azərbaycanın tarixində indiyədək keçirilmiş bütün yubiley mərasimləri içində “Kitabi-Dədə Qorqud” dastanının yubileyini hamısından

əhəmiyyətli, vacib hesab edirdi. Niyəsi məlumdur. Birinci ona görə ki, “Kitabi Dədə Qorqud”a qədər öz dərslərimizdə, öz tədqiqatlarımızda, elə öz alimlərimiz Azərbaycan poeziyasının yükünü Nizamidən o tərəfə daşıya bilmirdilər. Azərbaycan dilli poeziyamızın Həsənoğlu ilə başlaması orta və ali məktəblərdə israrla təbliğ olunurdu. Bu fikrə qarşı cəhdlər olsa da, iddialar kiçik elmi dairədən çıxıb bilmirdi, çünki ümummilliyə lider demişkən, düşmənlərimiz bizi köçəri tayfa kimi təbliğ edir, ədəbiyyat və mədəniyyətimizi mənimsəyərək özlərini az qala kainatın, sivilizasiyanın yaratıcıları kimi qələmə verirdilər.

“Dədə Qorqud” dastanı isə milli poeziyamızın hələki əlimizə gəlib çatan ən qədim nümunələrini dünyaya təqdim etməklə həm bədii məziyyətləri ilə bu nümunələrin xalqımızın yaradıcılığında ilk olmadığını, dərin yaddaşa, yüksək məfkurəyə söykəndiyini, həm də forma və məzmun kamilliyi ilə şüurumuzda poetik düşüncələrin hələ çox-çox əvvəllər formalaşdığını dünyaya sübut edir. Digər tərəfdən Azərbaycana aid belə nadir irsi sərəvətin Drezden Kral kitabxanasında alman şərqsünas alimi Henrix Fridrix fon Qits tərəfindən tapılıb hazırda bu şəhərin ən qədim muzeylərindən birində saxlanması faktı istər-istəməz bizi, - belindən xəncərini, qədimi gümüş kəməri, evindən nadir sənət nümunələri olan xalı-xalçasını, muzeyindən dünya şedevri sayıla biləcək rəsm əsərlərini mahiyyətinə varmadan dəyər-dəyməzə yadlara paylayan çoxlarımızı bir az ayıldı. Yeri gəlmişkən: nadir rəsm əsərlərinin vaxtilə Azərbaycan Sov. İKP Mərkəzi Komitəsinin ikinci katibi vəzifəsində işləmiş Yelistratov tərəfindən bəzi işbazların vasitəçiliyi ilə muzeylərin arxivlərindən oğurlanıb tırlarla Moskvaya daşınması, nadir muzey eksponatlarının vəzifəli şəxslərin köməkliyi ilə kimlərəsa bağışlanması faktları gələcək nəsillərə dərs olsun deyə ciddi tədqiq olunmalıdır.

1300 illik yubileyin yüksək təntənə ilə keçirilməsi və Türkdilli xalqların Zirvə görüşündə bir araya gələrək həm də tədbirlərdə iştirak etməsi ilə türk dünyasının ortaq milli-mənəvi sərəvəti qədər dəyərli sənət abidəsinin birdəfəlik və qeyd-şərtsiz Azərbaycan xalqına məxsusluğu öz təsdiqini tapdı. Ümummilliyə lider bunu öz çıxışında qısaca belə şərh edir:

“Biz indi bu üç il müddətində – buradakı məruzələr, çıxışlar bunu göstərdi – birincisi, “Kitabi-Dədə Qorqud” dastanını xalqımıza yaxşı tanıtdıq, ikincisi, dünyaya tanıtdıq, üçüncüsü, tam təsdiq etdik ki, bu, Azərbaycana məxsusdur. Bəli, bu, türk xalqlarına məxsusdur, ancaq Azərbaycana məxsusdur. Onun vətəni Azərbaycandır və varisi, sahibi Azərbaycandır, yəni Azərbaycan xalqıdır. Biz gələcək işlər üçün böyük yol açdıq”.

Ümummilliyə lider bu dastan haqqında tədqiqatçıların zəhmətini yüksək qiymətləndirir, eyni zamanda elmi araşdırmaların, məqalələrin, kitab və monoqrafiyaların dar çərçivədə çalışan azsaylı insanlar üçün maraq doğurduğunu qeyd edir, yalnız yubileylər təşkil etməklə, filmlər çəkməklə və s. yüksək səviyyəli tədbirlərlə bu dastanı, o cümlədən xalqımızın digər milli-mənəvi dəyərlərini geniş yaymaq olar.

Heydər Əliyevin bu qədim tarixi abidə ilə bağlı çıxışları ədəbiyyatşünaslar üçün gələcək perspektivlər planı idi desək, yanılmırıq. Ancaq təkcə onlar üçün

yox! Rəssamlar, heykəltəraşlar, memarlar üçün, hətta komissiyada bu yaradıcı insanların sənət əsərlərini dəyərləndirən insanlar üçün də tarix, ədəbiyyat, sənətşünaslıq, memarlıq... dərsi idi! Yubileyin keçirilməsi vaxtı, Dədə Qorqudun portreti, portretin və qoyulacaq heykəlin təsvirinə aid müsabiqədə iştirak edən sənət adamlarının mükafatlandırılması, bir sözlə ən kiçik məsələlərlə bağlı nə qədər incə detallar çözlür, həm də detallar nə qədər incəliklə çözlürdü!... Heydər Əliyev bu məsələyə daha ciddi yanaşmağı tələb edir və onları tarixdən dərs götürməyə çağırır:

“Dədə Qorqudu kim necə istəyir, o cür də çəkir. Amma bu yaramaz. Məsələn, Füzulinin bizə məlum olan portreti 1930-cu illərdə çəkilməmişdi. Mən yenə də orta məktəb dövrünü yada salıram. O vaxt rəsmlə çox məşğul olurdum. Mən 1938-ci ildə Füzulinin həmin portretinə baxıb, onu boya ilə çəkmişəm. Bu, mənim yaxşı yadımdadır. Bir portret var idi, özü də rəngli idi. Yəni Füzulinin rəngli portreti var idi. Nizaminin portretini 1947-ci ildə Qəzənfər Xalıqov yaradıbdır, heykəlini də Fuad Əbdürrəhmanov yaradıbdır. Nəsiminin portretini Mikayıl Abdullayev, heykəlini isə Tokay Məmmədovla İbrahim Zeynalov yaradıblar. Yəni bunlar hamısı gözümüzün qabağında olmuş işlərdir”.

Yubileyin keçiriləcəyi yer ciddi müzakirələrə səbəb olan məsələlərdən idi. Bu və digər bütün məsələlər Heydər Əliyevin rəhbərliyi ilə elə dəqiqliklə öz həllini tapmışdı ki, inanmaq olmur ki, dövlət başçısının özünəxas yanaşması və kritik müdaxilələri olmasaydı, yubiley bu qədər yüksək səviyyədə keçirilə bilərdi. Komissiyanın iclaslarında o, dəfələrlə vurğulamışdı ki, bütün bu çalışmaları, cəfəşanlıqların əsas mənası və məqsədi zəngin tariximizin hər bir səhifəsini açmaq, geniş tədqiq etmək, onu xalqımıza və dünyaya təqdim etmək və beləliklə də əsrlər boyu tarixşünaslıq nöqtəyi-nəzərindən itirdiyimiz şeyləri bərpa etməkdir. Məqsəddə nail olundu da! Bir daha vurğulamaq yerinə düşər, - üç il müddətində məruzələr, çıxışlar və ondan sonrakı çalışmaları dünyaya sübut etdi ki, necə, kim tərəfindən tapılmasından və harada saxlanılmasından asılı olmayaraq “Kitabi-Dədə Qorqud” dastanı türk xalqlarına, Azərbaycana məxsusdur.

“Kitabi-Dədə Qorqud”un son illər ciddi tədqiq, təbliğ olunması Azərbaycan xalqına çox böyük faydalar verdi. Biz öz tarixi köklərimizi, milli-mədəni irsimizi bir daha dərk etməyə başladığımızı. Biz dərk edirik ki, Azərbaycan xalqı, bütün türkdilli xalqlar dünya sivilizasiyasına nə qədər böyük töhfələr vermişlər. Bunların içərisində “Kitabi-Dədə Qorqud”un xüsusi yeri var. “Kitabi-Dədə Qorqud” bizim ana kitabımızdır. Dədə Qorqud bizim ulu babamızdır, əcdadımızdır. Biz fəxr edirik ki, “Kitabi-Dədə Qorqud” kimi tarixi abidəmiz vardır, fəxr edirik ki, “Kitabi-Dədə Qorqud” kimi ulu əcdadımız vardır.

Torpaqlarımızın bir qisminin işğala məruz qaldığı, mənfur qonşularımızla atəşkəs rejimində olduğumuz bir dövrdə tarixi dastanın sülhsevər mahiyyətini beynəlxalq aləmə açıqlamaq, dünya mədəniyyətinə mifoloji başkəsən, qaniçən qəhrəmanlar yox, əlində qopuz, dilində müdrik kəlam, ağ rəngdə sadə geyimi, ağsaqqalı, ağsaçı ilə nursifətli Dədə Qorqud obrazını təqdim etmək, doğrudan da əsil dədəlik, atalıq amallarından doğurdu. “Kitabi-Dədə Qorqud”un bu cür

təmtəraqlı təqdimatı ilə sübut elədik ki, buzum ulu baba(ları)mız xalqları, millətləri daim birliyə, sülhə dəvət edibdir.

Dastandakı birliyə çağırış bu gün hər birimiz üçün lazımdır. Dövlət müstəqilliyi yolu ilə gedən, ölkədə hüquqi, demokratik, dünyəvi dövlət quruculuğu aparən Azərbaycanda milli birlik, milli həmrəylik hər şeydən vacibdir.

“Kitabi-Dədə Qorqud” eyni zamanda qəhrəmanlıq dastanıdır. Biz Dədəmiz Qorqudun vəsiyyətlərindən həyatımızda istifadə edərək, xalqımızda vətənpərvərlik, sevgi, humanizm hissələrini daha da artırırıq. Hələ iki onillik öncə, yubiley günlərində Heydər Əliyev “Kitabi-Dədə Qorqud” dastanının çox gərəkli ədəbi-tarixi mənbə olduğu haqqında dedikləri gələcəyə uzaqgörən lider baxışının təzahürüdür:

“Bu gün biz “Kitabi-Dədə Qorqud”un 1300 illik yubileyini təntənəli bayram edərək, onun vəsiyyətlərinə sədaqətimizi bildiririk və bəyan edirik ki, Azərbaycan xalqı müstəqillik yollarında qarşıda duran bütün ağır və çətin məsələlərin həll edilməsində daha da bir, daha da əlbir olacaqdır və daim irəliyə doğru gedəcəkdir”. Tarix Ulu öndərin nə qədər müdrik olduğunu 44 günlük Vətən savaşında Zəfərimizlə bir daha təsdiq elədi!

“Kitabi-Dədə Qorqud” özündə böyük elmi, mədəni, mənəvi fikirlər cəmləşdirən abidədir. Dastanın öyrənilməsi və bugünkü nəsillərə çatdırılması yolunda müəyyən tədqiqatlar aparılsa da, son illər Azərbaycanın alimləri, yazıçıları, ictimai xadimləri tərəfindən görülən işlər yüksək qiymətə malikdir. Bu dastanın hələ açılmayan səhifələri, məlum olmayan fikirləri də az olmamış deyil. Əminik ki, elmi araşdırmalar, yeni yanaşmalar maraqlı faktları üzə çıxaracaq, Azərbaycan xalqının bugünkü və gələcək nəsillərinə və bütün türk dünyasına çatdıracaqdır.

“Kitabi-Dədə Qorqud” vəsiyyətləri bizə öyrədir, təlqin edir ki, Azərbaycanın ərəzi bütövlüyünü, milli azadlığını və dövlət müstəqilliyini qoruyub saxlamaq, əbədi etmək bütün nəsillərin şərəfli borcu, ən ali məqsədidir. Torpaqlarımızın azad olunması uğrunda şəhid olan igid oğullarımız, sağlamlığını itirən qazilərimiz, canından keçməyə hazır oğullarımız xalqımızın döyüşkən ruhunu, əzəmətini, yenilməzliyini nümayiş etdirərək Dədə Qorqud nəslinin davamçıları olduqlarını bir daha təsdiqlədilər.

Komissiyanın 14 aprel 2000-ci il tarixli yekun iclasında Heydər Əliyev yubiley tədbirinin yüksək səviyyədə keçirildiyini və “Dədə Qorqud” haqqında artıq dünyanın, bütün Türk dünyasının məlumatlı olduğunu məmnunluq hissi ilə bildirmiş, bu dastanın məktəblərdə, ali tədris ocaqlarında, hətta uşaq bağçalarında öyrənilməsi, bu mövzudan çox istifadə olunması barədə, Təhsil Nazirliyinə göstərişlərini vermişdir: “...biz bundan sonra millətimizi uşaqlıqdan öyrətməliyik ki, sənin kökün nədir, sənin millətinin kökü nədir, sənin ulu baban, əcdadın kimdir, bu millət haradan gəlir, nə çətinliklərlə gəlir və bu gün kimdən ibarətdir”.

Ümummilli lider bu tarixi dastanın tirajı ilə maraqlanarkən, nəfis şəkildə nəşr olunan kitablara görə minnətdarlıq etsə də, belə nəşrlərin çox baha başa gəldiyini bildiyindən ki, kitabın ümumi tirajı barədə söhbət gedərkən komissiya üzvlərini qınayaraq, demişdir: “...bunu sərgidə göstərdik, kitabxanaya qoyduq, –

amma biz istəmirik ki, bu, kitab kimi, sadəcə kitabxanada olsun. Biz istəyirik ki, insanlar, xalqımız bundan istifadə etsinlər. Ona görə bunların da tirajı artırılmalıdır və sadə şəkildə nəşr edilməlidir ki, hamı alıb oxusun”, - deyir.

Zəngin tariximizi əks etdirən çox əşyayi-dəlillərin, bədii əsərlərin, nəşrlərin, maddi sübutların mövcudluğu xalqımızın minilliklərə söykənən tarixindən xəbər verir. Onların içərisində milli mədəniyyətimizi, milli-mənəvi dəyərlərimizi əks etdirən əsərlər hamısından qiymətlidir. Bu baxımdan “Kitabi-Dədə Qorqud” dastanının, Azərbaycan tarixində görkəmli yer tutmuş böyük şəxsiyyətlərin, böyük əsərlərin və xüsusən mədəniyyətimizə, ədəbiyyatımıza aid olan əsərlərin əvəzsiz qiyməti var.

ƏDƏBİYYAT

1. “Kitabi-Dədə Qorqud” dastanının 1300 illiyi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidenti Heydər Əliyevin 20 aprel 1997-ci il tarixli Fərmanı.
2. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyevin 7 fevral 2000-ci il tarixli Sərəncamı.
3. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyevin 21 fevral 2000-ci il tarixli Sərəncamı.
4. “Heydər Əliyev irsi” Beynəlxalq elektron kitabxana.
5. “Kitabi-Dədə Qorqud” dastanının yubileyi ilə əlaqədar Dövlət Komissiyasının (20.04.1997, 16.02. 08.04.1999, 11.03.2000, 09.04.2000, 14.04.2000) materialları.

